

Andela Frančić

PREGLED MIJENA IMENSKE FORMULE I OSOBNOG IMENA U NJOJ (na primjerima iz međimurske antroponimije)

U radu se na probranim primjerima iz različitih izvora prikupljene međimurske antroponimijske građe, koja datira od 13-20. stoljeća, ilustriraju mijene sastavnica imenske formule, a posebna se pozornost pridaje osobnom imenu u službenoj imenskoj formuli. Analizira se njegova tvorbena struktura, podrijetlo i motivacijsko ishodište, osvrće se na jezik zapisa imenskog lika, njegovo mjesto u imenskoj formuli, broj osobnih imena, poredak te međusobnu svezu sastavnica u imensko-prezimskim sintagmama.

Uvod

Usložnjavanje društvene strukture i zahtjev za preciznim imenovanjem ljudskih jedinki u njoj, povod su pojavi (uz postojeće osobno ime) novih antroponimijskih kategorija, odnosno novih tipova imenske formule. Iz dugoga i difuznoga razvojnog puta imenske formule iščitava se nekoliko faza:

- a) iskon imenovanja, koji se poklapa s počecima ljudske povijesti, u znaku je samoga osobnog imena,
- b) faza imenske formule sastavljene od osobnog imena i nenasljednog pridjevka,
- c) pojava (stalnoga, nasljednoga i nepromjenljivog) prezimena uz osobno ime,¹
- d) obvezatna, zakonskom odredbom propisana (tzv. Jozefinski patent, 1780), imensko-prezimenska formula.

¹ Dvanaesto i osamnaesto stoljeće graničnici su razvojnog puta hrvatskih prezimena od rijetke pojavnosti do propisane obvezatnosti, od mode do potrebe, od privilegija povlaštenih do svojine obezvlaštenih. Prva masovna pojava prezimena u nas posljedak je provedbe zaključaka Tridentskog sabora (1545-1563), odnosno uvođenja matičnih knjiga.

Iz navedenoga proizilazi da je osobno ime najstarija antroponimijska kategorija te neizostavni dio imenske formule u svim etapama njezina razvoja.² S gramatičkog aspekta u imenskoj formuli nema nadređenog ni podređenog člana, a s aspekta obavjesnosti prezime je nadređeno osobnom imenu.³ Ozakonjenjem imensko-prezimenske formule prezime je postalo njezinim glavnim članom, a osobnom je imenu pripala "pomoćna" uloga razlikovanja osoba istog prezimena.⁴ Napominjemo da cilj ovog rada nije prikaz načina imenovanja (tj. razvoja imenske formule) u europskom, odnosno širem hrvatskom kontekstu. Tom su se problematikom, uz ostale, bavili poznati i priznati onomastičari V. Putanec⁵ i P. Šimunović.⁶ Polazeći od njihovih spoznaja i zaključaka, u prvi plan stavljamo međimursku antroponimijsku građu iz koje se (što je i pretkazivo) iščitavaju uglavnom sve bitne odlike geneze i razvoja hrvatske imenske formule.

U radu se na probranim primjerima iz različitih izvora (povijesnih listina, urbara, kontrakata, kanonskih vizitacija, matičnih knjiga, popisa stanovništva i dr.) prikupljene međimurske antroponimijske građe, koja datira od 13-20. stoljeća, ilustriraju mijene sastavnica imenske formule, a posebna se pozornost pridaje osobnom imenu u službenoj imenskoj formuli. Analizira se njegova tvorbena struktura, podrijetlo i motivacijsko ishodište, osvrće se na jezik zapisa imenskog lika, njegovo mjesto u imenskoj formuli, broj osobnih imena, poredak te međusobni spoj sastavnica u imensko-prezimenskim sintagmama. Iako je u prvi plan stavljen službeni kontekst imenske pojavnosti, zbog potrebe nužnog razlikovanja službene od neslužbene imenske formule i socioloških polja njihove uporabe, usporedbe radi donose se i zapažanja o značajkama osobnog imena u neslužbenoj onomastičkoj komunikaciji.

Terminološke napomene

Budući da se u onomastici, kao i u drugim znanostima, ponekad mogu javiti

² Izuzeci od obvezatne pojavnosti osobnog imena (osobe koju se želi imenovati) u imenskoj formuli jesu primjeri tipa: *Krecsmaricza* (Kanonske vizitacije, 1698, Sveta Marija), *Saffranich* (Kanonske..., 1698, Prelog), *Relicta Michaelis Golenko* (Kanonske..., Leskovec, 1673), *Ria Horvat* (Kanonske..., 1660, Orehovica), *Miholyanov szett* (Kanonske..., 1716, Sivica). Izostanak osobnog imena u navedenim svezama ne znači da ga imenovana osoba nema, već je to najvjerojatnije posljedak veće obavjesnosti prezimena (kada je ono jedini član imenske formule), odnosno (kod posrednog imenovanja) šireg areala prepoznatljivosti osobe s kojom je imenovani u kakvom odnosu.

³ Usp. P. Trost (1976, 81; 1979, 66).

⁴ Usp. M. Majtán, M. Považaj (1983, 12).

⁵ V. Putanec (1976).

⁶ P. Šimunović (1995).

nejasnoće kojima je uzrok neujednačena terminologija,⁷ prije analize konkretne antroponimijske građe držimo potrebitim točno definirati dva (u naslovu sadržana) u radu najčešće upotrebljavana termina - *osobno ime* i *imenska formula*.

U osnovnom onomastičkom terminološkom priručniku *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* uz termin *osobno ime* stoji neoprimerena definicija: "Sopstveno ime na eden čovek" (str. 83). Držimo da, zbog nedovoljne preciznosti (i nadimak pa i prezime⁸ jesu, naime, "vlastita imena⁹ jednog čovjeka"), definiciju treba dopuniti barem¹⁰ podacima da je riječ o obvezatnoj, zakonom propisanoj (što nije nadimak) i nenasljednoj¹¹ (što nije prezime) antroponimskoj kategoriji. Dakle *osobno je ime obvezatan nenasljedni individualni antroponim*.¹² Osim službenog oblika osobnog imena (zapisanog u službenim dokumentima, npr. matičnim knjigama) pojedinac se u neslužbenom kontekstu može imenovati i njegovim različitim varijantama.¹³

Spominjani onomastički terminološki priručnik *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* ne sadrži termin *imenska formula*, nego samo termine *jednočlana (monomna) imenska formula*,¹⁴ *dvočlana (binomna) imenska formula*,¹⁵

⁷ Navest ćemo jedan primjer, sa stajališta usvojene onomastičke terminologije, pogrešne uporabe onomastičkog termina. Kroz cijeli tekst *Zakona o osobnom imenu* provlači se termin *osobno ime*, a da se pri tom misli na *imensku formulu*. Npr.: "Osobno ime se sastoji od imena i prezimena" (članak 2).

⁸ Prezimenom se također identificira pojedinac, no ono je (zbog svojstvene mu nasljednosti) zajedničko članovima iste obitelji.

⁹ Polazeći od konstatacije da je "temeljna značajka ... svakog termina njegova preciznost i točnost u imenovanju spoznajno dosegnutog" (M. Peti, 1980-1981, 232), odnosno da "postojanje istoznačnih naziva za jedan pojam za terminološki sustav nije dobro jer nazivlje čini nepotrebno opširnim, težim za usvajanje, a može izazvati i nepotrebne i štetne nesporazume" (M. Mihaljević, 1995, 254) te da "pri proizvol'nom sadržaniji opornih terminov voobšče nikakaja nauka nevozmožna" (V. A. Nikonov, 1974, 175), valjalo bi preispitati je li onomastičkoj terminologiji uz termin *ime* (onim, nomen proprium) potreban istoznačan termin *vlastito ime*.

¹⁰ Definicija se može dopuniti i podacima o vremenu nadijevanja osobnog imena (odmah po rođenju, pri krštenju), o tvorbenoj strukturi osobnog imena (neizvedeno/izvedeno/pokraćeno ime) itd.

¹¹ Ponekad se i osobno ime (i nadimak) može naslijediti, no, za razliku od apsolutne nasljednosti prezimena, ta je nasljednost relativna.

¹² Usp. i definiciju: "Ličnoe imja - Vid individual'nogo antroponima ... V ruskoj tradicii: 1. Osnovnoe oficial'noe imja, dannoe čeloveku pri roždenii, ili (redko) vybrannoe dlja sebja vzroslym čelovekom. 2. Neoficial'naja forma etogo imeni." (N. V. Podol'skaja, 1978, s.v. ličnoe imja).

¹³ Usp. A. Varga, 1987.

¹⁴ "Upotreba samo na edno lično ime."

¹⁵ "Upotreba na dve lični iminja so različna funkcija (na pr. rođeno ime i prezime)."

tročlana (*trinomna*) imenska formula¹⁶ i višečlana (*polinomna*) imenska formula.¹⁷ Polazeći od njihovih definicija, definicija imenske formule, kao nadređenog im termina, mogla bi glasiti: *Imenska je formula jedan ili više (u potonjem slučaju funkcionalno različitih) antroponima koji služe točnoj identifikaciji ljudske jedinice.* Ona može biti službena i neslužbena. Službena se imenska formula u nas, kao i u većine europskih naroda,¹⁸ sastoji od osobnog imena i prezimena.¹⁹

Kratka povijest imenske formule (na primjerima iz međimurske antroponimije)

Pisana povijest Međimurja seže u 13. stoljeće.²⁰ Tijekom idućih sedam stoljeća ono je bilo veleposjed koji se u cijelosti ili u dijelovima baštiniio, davao u zakup, zalagao, poklanjao ili nasilno prisvajao.²¹ Od 13. do 16. stoljeća u dokumentima se poimence spominju uglavnom gospodari Međimurja i pripadnici povlaštenog staleža. Oni su ti koji kupuju posjede, otimaju jedan drugom zemlju, spore se oko

¹⁶ "Upotreba na tri lični iminja so različna funkcija (na pr. ime, tatkovo ime (otčestvo) i prezime - vo ruskiot)."

¹⁷ "Upotreba na povečke lični iminja so različna funkcija."

¹⁸ Izuzetak su ruski i bugarski antroponimijski sustav.

¹⁹ Usp. termin *antroponimičeskaja formula* u ruskoj onomastičkoj terminologiji (N. V. Podol'skaja, 1978, s.v. antroponimičeskaja formula) definiran: "Opredelennyj porjadok sledovanija različnyh vidov antroponimov i nomenov v oficial'nom imenovanii čeloveka dannoj nacional'nosti, soslovija, veroispovedanija v opredelennuju epohu". U istom rječniku nalazimo i termin *toponimičeskaja formula* ("opredelennyj porjadok sledovanija toponima i sopotstvujuščih nomenov (geografičeskikh terminov) v oficial'nom polnom imenovanii geografičeskogo obekta v danom jazyke"). Pod natuknicom *formula* stoji napomena o tome da se u onomastičkoj literaturi u značenju "antroponimičeskaja formula" rabi i termin "formula imeni" te prijedlog da "formula imeni" bude "rodovoj termin, a antroponimičeskaja formula i toponimičeskaja formula kak vidovye". V. Putanec (1976, VIII) upotrebljava istoznačni termin *onomastička formula*.

²⁰ Arheološki nalazi svjedoče o kontinuitetu naseljenosti Međimurja od prapovijesnog neolitika. Najstariji pisani dokument u kojem je riječ o Međimurju jest listina iz 1203. godine (*Diplomatički zbornik*, III, 35), a ne ona iz 1226. kao što se to u literaturi najčešće (pogrešno) navodi.

²¹ O tome svjedoče listine sabrane u *Diplomatičkom zborniku, Habsburškim spomenicima, Listinama hrvatskim i Zala vármegye története*. Feudalni gospodari Međimurja u tom su razdoblju bili (V. Kalšan, 1994): loza Buzad-Hahold (13. st.), Henrik Gizing (Güssing) (13. i prva polovica 14. st.), Lackovići (1350-1396), Kanižaji (1397-1405), Celjski (1405-1461), Matija Korvin (1461-1464), Friedrich Lamberg (1464-1473), Ernušti (1473-1540), Petar Keglević (1540-1546), Zrinski (1546-1691), Ugarska komora (drži dio Međimurja od 1671. do 1691, od 1691. do 1695. cijelo Međimurje), de Prye Turineti (1695-1702), Karlo VI. (1702-1715), Ivan Čikulín (1715-1719), Althani (1719-1791), Feštetići (1791-1923).

prava vlasništva ili oko međe, zamjenjuju posjede ili im ih tkogod daruje.²² Iz bogate građe što ih nude izvori 13. i 14. stoljeća izdvojit ćemo nekoliko najučestalijih tipova imenskih formula.²³

1. Jednoimenska formula - sastavljena od samoga ("gologa") osobnog imena:
Wlchuk, Ladizlauus, Ladomer, Marcus, Vytik, Egiuthkv, Egidius, Paulus...
2. Dvoimenska formula - sastavljena od osobnog imena i pridjevka. S obzirom na složenost pridjevka, ovaj se tip imenske formule može dalje dijeliti na nekoliko podtipova:
 - 2.a. Osobno ime + jednočlani (jednoleksemini) pridjevak
Oguz banus, Opoy banus, Cheh comes, magister Michael, sacerdos Barnabas, Ponits comes, Stephanus woyvoda, magister Chak...
 - 2.b. Osobno ime + dvočlani (dvoleksemini) pridjevak
Muterinus filius Moterini, Michaelis fratri Buzad, Otok filius Nanadei, Petizlo filius Gurg, Mortun frater Domase, Georgius decanus wesprimiensis...
 - 2.c. Osobno ime + tročlani (troleksemini) ili višečlani (višeleksemini) pridjevak
Lanceretus comes filius Buzad, Jacobus filius comitis Ponits de genere Buzad, Petrus filius Adriani de genere Domasa, Nicolaus filius Nicolai de Haholt, Jacobus maior exercitus castris zaladiensis, magister Endre canonici wesprimiensis...

Navedeni tipovi imenskih formula prethodili su dvoimenskim, imensko-prezimenskim sintagmama koje su se u vladajućih i povlaštenih ustalile prije no u obezvlaštenih. Međimursko je kmetstvo vjerojatno još stanovito vrijeme uz osobno ime rabilo nenasljedni pridjevak.

Prvi sustavniji popisi većinskog, stoljećima obespravljenog žiteljstva, datiraju iz 16. stoljeća. U njima je uočljiva prevaga (!) imensko-prezimenske formule, npr.: *Johannes Posgay, Stephanus Symonoych, Andreas Vydowczyk, Nicolaus Horwathych, Johannes Thakach, Christophorus Kowathych,*²⁴ *Emericus Grabanth, Petrus Szabo, Blasius Petrich, Stephanus Dyachich, Michael Woksyach, Stephanus Sporar*²⁵ ... To upućuje na zaključak da do masovne pojave prezimena u Međimurju

²² Usp. "Bela kralj ugarski i hrvatski određuje na molbu podanika zaladskih, da Lancrēt sin Buzadov vrati istima zemlju Tornua u zamjenu za zemljište Bela u Međumurju" (*Diplomatički zbornik*, IV, 548-550); "O prodaji i preprodaji Međumurja po listini kralja Andrije" (*Diplomatički zbornik*, III, 139); "Bela kralj ugarski i hrvatski iznovice potvrđuje knezu Hudini darovani mu posjed Viskuz u Međumurju" (*Diplomatički zbornik*, V, 24); "Rolando ban šalje pristava Gjuru Zinušu, da odredi medje među Trnavom, zemljom župana Mogotka i braće njegove, te zemljom župana Lancrēda u Međumurju" (*Diplomatički zbornik*, V, 315-317).

²³ Primjeri su iz *Diplomatičkog zbornika* (III-XV).

²⁴ Primjeri su iz *Habsburških spomenika* (II, 185-186).

²⁵ Primjeri su iz izvora *Regestum*.

dolazi najvjerojatnije i prije Tridentskog sabora, odnosno prije uvođenja matičnih knjiga. U tim prvim razdobljima prezimskih potvrda česta su odstupanja od dvočlane (imensko-prezimenske) formule. Npr. osoba se imenuje:

- a) samo prezimenom ili (rjeđe) samo osobnim imenom: *Wokozlawych, Horwathynoych, Horwath, Myhalkowych, Gwrko*,²⁶ *N. Kranyecz, N. Sebok, N. Mravlyak, Jurica N. Philip N, Zagorecz, Pintar, Saffranich, Glavina*²⁷ ...
- b) onimsko-apelativnom svezom kojom se izriče rodbinski ili svojbinski odnos s osobom šireg areala prepoznatljivosti: *Farkasov zet, Keczerov pasztork, Munikin szin, Miholyanov szett, Georgius Vlassichev zeth, Vlah Matokov zet, Hansa Tkalca sena*,²⁸ *Magdalena Zorec Andrasa sena, Mihaly Posmody Jakoba sin, Maria Levačić Stefana kći, Balas sin Peras Andrassa*²⁹ ...
- c) osobnim imenom i dvama prezimenima:³⁰ *Mart. Szillady Ledinszki, Geor. Szillady Petrissa, Georg. Latin Varga, Geor. Salamon Ban, Geor. Mattos al. Szabolics, Pet. Fundak aliter Markan, Jac. Mlinar a. Horvath, Mi. Vidovics aliter Faics, Joa. Kovacs atr Czigan, Jos. Jenkek at. Novak*³¹ ...
- d) nose li dvije osobe isto ime i prezime, imensko-prezimskoj sintagmi dodaje se: *junior/senior, mlađši/stareši: Jos. Novoszel sen. i Jos. Novoszel jun.*,³² *Juri Sainović mlađši i Juraj Sainović strareši*³³ ...
- e) ostali primjeri: *relicta Margareta*,³⁴ *udova Janković*,³⁵ *Kollarits Balasne, Jellusits Jakabne, Lesar Ivana udova*,³⁶ *Vodopija D., Maltar A., Mesarić T., Žnidarić J.*³⁷ ...

Izostavljanje osobnog imena te posredan način imenovanja posljedak su težnje

²⁶ *Primjeri su iz Habsburških spomenika (II, 185-186).*

²⁷ *Primjeri su iz Kanonskih vizitacija.*

²⁸ *Primjeri su iz Kanonskih vizitacija.*

²⁹ *Primjeri su iz Matice mertvečke.*

³⁰ Ovakav način imenovanja spominje se u onomastičkoj literaturi, a povod mu se različito tumači (usp. A. V. Superanskaja, 1973, 41; J. Dorul'a, 1968, 16). Razloge nadijevanja dvaju prezimena u međimurskom kontekstu valja podrobnije istražiti. U nekim od navedenih primjera drugo je "prezime" najvjerojatnije singularizirani lik obiteljskog nadimka koji ima funkciju člana diferencijacije u slučaju imensko-prezimenske homonimije.

³¹ *Primjeri su iz izvora Urbariales.*

³² *Primjeri su iz izvora Urbariales.*

³³ *Primjeri su iz izvora Conscriptioes dicales.*

³⁴ *Primjer je iz Habsburških spomenika.*

³⁵ *Primjer je iz izvora Conscriptioes dicales.*

³⁶ *Primjeri su iz izvora Conscriptioes dicales.*

³⁷ *Primjeri su iz Popisa stanovništva (1931).*

za isticanjem one oznake, odnosno one osobe koja se odlikuje većim radijusom prepoznatljivosti u mjesnom okružju. Pomnim praćenjem pojavnosti primjera navedenog tipa uočava se da se njihov broj s vremenom smanjuje. Nema sumnje da bi se ekscerpiranjem doprezimenskih formula iz većeg broja izvora koji se odnose i na ostalo hrvatsko područje dobio mnogo raznovrsniji sustav imenovanja.³⁸ To je jedan od zadataka budućih istraživanja kojima bi se unijelo više svjetla u hrvatsku povijesnu antroponimiju doprezimenskog razdoblja.

Tvorbena struktura osobnog imena u imenskoj (imensko-prezimenskoj) formuli

S obzirom na tvorbenu strukturu osobno se ime u imenskoj formuli javlja u tri osnovna lika:

- 1) neizvedenom: *Ivan, Marija, Stjepan, Katarina, Zrinka, Vladimir* ...,
- 2) izvedenom: *Ivica, Ivek* (:Ivan), *Marica* (:Marija)... i
- 3) pokraćenom: *Ivo* (:Ivan), *Mara* (:Marija), *Kata* (:Katarina)...

Od 16. do tridesetih godina 20. stoljeća u službenoj imenskoj formuli izrazita je dominacija neizvedenog (u administrativnim spisima često latiniziranog ili mađariziranog) lika osobnog imena, npr.: (16. st.) *Gregur Novak, Marcus Makar, Cristophorus Zabragy, Petrus Nedelko, Vid Horwath, Fabyan Berlobassith*;³⁹ (17. st.) *Paulus Szabo, Georgius Hegedus, Petrus Vargha, Marcus Matthiasich, Joannes Novoszel*;⁴⁰ (18. st.) *Joannes Chavlyek, Georgius Kollar, Casparus Chemerika, Laurentius Svenda*;⁴¹ *Saffarics Gyorgy, Kolarics Peter, Majer Joseff, Leszkovar Bertalan, Sostarics Janos*⁴² (19. st.) *Lovrentsits Barthol, Hajdarovits Peter, Hacsek Anton, Jursits Rochus, Zsulits Thomas*;⁴³ (20. st.) *Catharina Stefich, Helena Strok, Michael Pavlic, Franciscus Orehovecz, Antonius Markovich*.⁴⁴ U tom razdoblju uzak imenski repertoar koji čini pretkazivim imenski lik već na osnovi nekoliko početnih slova razlogom je vrlo čestih skraćenih bilježenja osobnog imena: *Joan*.

³⁸ Usp. npr. dvanaest osnovnih načina imenovanja muških osoba u "perepisnoj knigi" grada Jaroslavlja 1671. godine čijom su kombinacijom realizirane 33 različite imenske formule od kudikamo većeg broja mogućih. (V. A. Nikonov, 1974, 161-164) Proučavajući imenovanje u ruskim službenim spisima 17. i 18. stoljeća, A. V. Superanskaja (1973, 176) izdvaja pet elemenata (osobno ime, rodbinski odnos, individualni nadimak ili prezime, etnonim, zanimanje) čijom se kombinacijom imenuju pojedinci.

³⁹ Primjeri su iz izvora *Regresta decimarum*.

⁴⁰ Primjeri su iz izvora *Neoregestrata acta*.

⁴¹ Primjeri su iz izvora *Conscriptiones dicales*.

⁴² Primjeri su iz izvora *Urbariales*.

⁴³ Primjeri su iz *Prijavne tabele*.

⁴⁴ Primjeri su iz *Matične knjige rođenih* (Župa Sveta Marije).

*Levak, Mat. Possavec, Geor. Paitak, Pau. Szraka, Blas. Zvorcz, And. Majer, Marc. Densa, Mart. Bruncz, Ste. Peprek, Tho. Zdolcz.*⁴⁵

Izvedeni i pokraćeni imenski likovi sreću se, istina rijetko, već u 16. stoljeću: *Gyurko Klyucsarich, Jwricza Gollosyya, Thomycza Horwath, Jwrko Lyubych,*⁴⁶ *Matek Zwetko, Vincek Jakobchich,*⁴⁷ *Vidak Loncharyth, Benko Leuathyth.*⁴⁸ Imena toga tipa čestotnija su što se više bližimo našem vremenu, a osobito su česta u razdoblju od 1950. do 1970. godine.

Neizvedeno je ime i u službenom i u neslužbenom kontekstu uglavnom neutralnog značenja (tj. svojstvena mu je nulta afektivnost⁴⁹), a značenje imenske izvedenice i pokrate, ovisno o sferi komunikacije, može biti dvojako: afektivno neutralno u službenoj komunikaciji ili afektivno obojeno - deminutivno-hipokoristično ili augmentativno-pejorativno - u neslužbenoj komunikaciji.

U službenoj imenskoj formuli osobno je ime (kao i prezime) denotativnog značenja, tj. "karakterizira /ga/ odsutnost značenja kakvo je u izvedenica tipičnih semantičkih vrsta, u njih su meliorativne, odnosno pejorativne značenjske vrijednosti znatno reducirane da im ostanu na značenjskom planu tek vrijednosti za identifikaciju denotata".⁵⁰ Oslovimo li žensku osobu *Marica* jer se ona doista tako (službeno) zove (a ne npr. *Mara* ili *Marija*), uporabom deminutivno-hipokorističnog lika ne izričemo svoje osjećaje prema njoj.⁵¹

S obzirom na odsutnost/prisutnost afektivnog značenja odnos između neizvedenog imena i imenske izvedenice te imenske pokrate mogao bi se u neslužbenom kontekstu svesti na odnos *ime/imenska varijanta*,⁵² a u službenom

⁴⁵ Primjeri su iz izvora *Urbariales*.

⁴⁶ Primjeri su iz izvora *Regestum*.

⁴⁷ Primjeri su iz *Listina hrvatskih*.

⁴⁸ Primjeri su iz izvora *Regresta decimarum*.

⁴⁹ Termin *nulta afektivnost* preuzet je od V. Putanca (1968/69, 157).

⁵⁰ Ž. Bjelanović (1988, 159).

⁵¹ Zamjena afektivnoga (uglavnom hipokorističnog) značenja denotativnim slična je onoj do koje je došlo pri nastanku prezimena tipa *Jurica, Vincek*, koja su transonimizacijom nastala od istoizraznih osobnih imena.

⁵² Izuzetak su primjeri kada hipokoristički imenski lik u svakodnevnoj komunikaciji čestom uporabom preraste u ime nulte afektivnosti (*Kata* < *Katica*). Afektivna vrijednost varijantnog imena ovisi o komunikacijskom kontekstu. Istoizrazno ime (npr. *Kata*) može imati hipokoristični, pejorativni ili afektivno neobojen prizvuk.

kontekstu na odnos *ime/imenska varijacija*.⁵³

Porijeklo i motivacijsko ishodište osobnog imena

Najstarije potvrde imenske formule u Međumurju datiraju iz vremena završene stoljetne smjene narodnoga imenskog fonda svetačkim imenima.⁵⁴ Svetačka imena dominiraju sve do sredine 20. stoljeća.⁵⁵ Isključivost nadijevanja malog broja imena mnogobrojnom žiteljstvu nužno je rezultiralo imenskom entropijom. Ona je donekle, u službenoj komunikaciji, izbjegnuta imensko-prezimenskom svezom, a u neslužbenoj se komunikaciji razlikovnost postizavala tvorbenim preinakama osobnog imena, odnosno nadijevanjem nadimaka, pridruživanjem singulariziranog lika obiteljskog nadimka i sl.

Svetačka su imena uglavnom latinskog ishodišta ili posredništva. Pri njihovu izboru etimološki sadržaj (neobrazovanom seoskom puku uglavnom neproziran) nema nikakva udjela jer je sadržaj imena određen karakterom sveca koji imenovanom postaje zaštitnikom.⁵⁶ U prvoj polovici 20. stoljeća imenski se sustav obogaćuje narodnim imenima (izvornim ili prevedenim),⁵⁷ a posljednjih tridesetak godina uočava se rast broja pomodnih i netradicijskih imena. Evo samo nekih od njih:

- ženska osobna imena:

Evelin, Ines, Nives, Karmen, Iris, Doris, Katrin, Doleres, Žanet, Nikolet, Ingrid, Mignon, Natali, Anamari, Niki, Sendi, Stefani, Sindi, Melani, Ket, Neli, Đeni, Meri, Anemari, Štefani, Kristi; Emina, Sanela, Sanela, Ismeta, Marinela, Sintija,

⁵³ "Odnos *ime/varijanta imena* nije odnos ili nije samo odnos dviju formi s identičnostima i razlikama, već je to prije svega odnos dvaju sadržaja, dvaju značenja... Kada se promjenama forme ne mijenja značenjska vrijednost leksema, riječ je o *varijaciji*." (Ž. Bjelanović, 1988, 37). Budući da smo u prvi plan stavili tvorbenu strukturu osobnog imena u imenskoj formuli, ovdje je riječ o tvorbenim varijantama, odnosno varijacijama. Tvorbene (kao i ostale, npr. fonološke, morfološke, grafijske i dr.) imenske varijacije imaju u administrativnoj uporabi status zasebnoga osobnog imena (*Iva, Ivka, Ifka, Ivanka* četiri su različita imena).

⁵⁴ Npr. u kanonskim vizitacijama iz 1660. godine u 120 onovremenih međimurskih naselja popisano je oko 2440 kućegospodara. Svi su (izuzev jednog *Vuka* i jednog (?) *Milocha*) imali svetačka imena (*Georgius, Joannes, Michael, Matthaeus, Nicolaus, Stephanus, Andreas, Blasius, Petrus, Marcus, Thomas, Jacobus, Gregorius, Laurentius...*).

⁵⁵ Npr. u *Matičnoj knjizi rođenih* (Župa Draškovec) od 1900. do 1910. svakom od 1065 novorođenih dječaka nadjeveno je ime sveca zaštitnika. Imenski se repertoar tek neznatno razlikovao od onog u ostalim međimurskim župama. Npr. najčestotnija su imena bila: *Joannes, Franciscus, Stephanus, Josephus, Michael, Antonius, Georgius, Paulus, Andreas, Valentinus, Laurentius, Matthaeus, Thomas, Rochus...*

⁵⁶ Usp. P. Šimunović (1995, 283).

⁵⁷ Usp. A. Varga (1978, 178-179).

Edna, Amanda, Srna, Samanta, Virma, Narcisa, Otilija, Nuša, Daša, Raša, Tjaša, Maša, Marsela, Mia, Tea, Asja, Šejla, Isaura, Betina, Stella, Monja, Viržinja, Hendrieta, Rina, Žana, Dalija, Sana, Tanita, Sara, Santina, Sabrina, Korana, Ivanina, Đulijana, Morena, Marilena, Tasjenka, Gracia, Danela, Marita...

- muška osobna imena:

*Alen, Elvis, Almir, Andrejas, Katijan, Sani, Lino, Stiven, Enes, Alan, Sandi, Sendi, Mišel, Deni, Stiven, Majkel, Elis, Samir, Ibor, Tomi, Marij, Žan, Robin, Dajan, Refne, Majkl, Diego, Patrik, Dejvid, Piter, Steven, Marinjo, Marid, Li, Santino, Sandro, Stevica, Dušan*⁵⁸ ...

Uočava se da je težnja za originalnošću, neobičnošću i modernošću, koja nerijetko rezultira ukočenim, ishitrenim i nakaradnim imenskim likovima, izraženija u izboru ženskih osobnih imena, što nije (kao ni pomodnost uopće) specifičnost samo međimurskog antroponimikona.⁵⁹ Odlučivši se za neko od navedenih imena, imenovatelji se nisu obazirali na: tradiciju (u tradicijski katoličkom hrvatskom Međimurju djetetu se nadijeva muslimansko ime *Emina*, odnosno imena *Dušan* ili *Stevica* tipična za srpski imenski sustav), na mogućnost uklapanja u hrvatski jezični sustav (ženska imena na suglasnik, odnosno na -i - tip *Karmen, Melani* - nisu u skladu s morfološkom normom hrvatskoga jezika),⁶⁰ biraju se strane varijacije svetačkih imena koja su od davnina u pohrvaćenom liku uobičajena u našoj antroponimiji (*Dejvid* uz pohrvaćeno *David, Stiven* uz *Stjepan, Majkl* uz *Mihael/Mihovil*), daju se imena poput *Vanja, Saša* iz čijih se postava ne da iščitati je li riječ o muškoj ili ženskoj osobi itd.

Iako naš *Zakon o osobnom imenu*⁶¹ dopušta promjenu osobnog imena, u promatranom jedanaestogodišnjem razdoblju osim nekoliko promjena tipa *Maria* → *Marija*, naišli smo i na promjenu *Dušan* → *Franjo*, odnosno intervenciju kojom je valjda "preobično" ime *Stela* (s aspekta hrvatske jezične norme ispravno preoblikovano od *Stella* < lat. *stella* "zvijezda") promijenjeno u *Stella*.

Zbog izuzetno naglašene težnje za nadijevanjem nesvakidašnjih imena (npr. *Marulina, Azmina, Tokina, Rambo, Ribana, Marizela, Vinetu, Dančo, Valter, Suzan, Snježan, Ljiljan, Ljerko...*), poseban osvrt zahtijeva imenski sustav međimurskih Roma.⁶² Da bi se moglo govoriti o osobitostima i specifičnostima tog dijela

⁵⁸ Primjeri su iz *Matične knjige rođenih* (Čakovec, 1980-1990).

⁵⁹ Usp. P. Šimunović (1995, 311), A. V. Superanskaja (1964), M. Knappová (1985, 22-30), M. Grković (1984), T. Stamatovski (1990, 115-119), I. Smailović (1987).

⁶⁰ U građi na kojoj se temelji ovaj rad potvrđena su i hrvatskom jezičnom sustavu morfološki prilagođene varijacije *Melanija* (: *Melani*), *Karmenka* (: *Karmen*), *Natalija* (: *Natali*), *Anamarija* (: *Anamari*), *Štefanija* (: *Štefani, Stefani*), *Žaneta* (: *Žanet*)...

⁶¹ *Zakon o osobnom imenu*, članak 6.

⁶² Prema *Popisu stanovništva 1991.* u Međimurju je živjelo 1920 Roma.

međimurske antroponimije, valja ekscerpirati i znanstvenim metodama obraditi povijesnu i suvremenu onomastičku građu koja se tiče rimskog žiteljstva u Međimurju. O ovoj će problematici biti riječi u zasebnom radu. Uvjereni smo da bi zanimljive rezultate dalo i istraživanje ovisnosti izbora pomodnog osobnog imena o stupnju obrazovanja roditelja.⁶³

Jezik zapisa osobnog imena u imenskoj formuli

Građa za ovaj rad ekscerpirana je iz izvora pisanih hrvatskim, latinskim i mađarskim jezikom. Za razliku od prezimena, koja su uglavnom samo grafijski prilagođena inojezičnom uzusu, osobna su imena zamijenjena inojezičnim ekvivalentima:

- latinskim: *Georgius Zagorecz, Blasius Lonchar, Martinus Santek, Michael Berljak, Nicolaus Szerpak, Stanislaus Horvath, Stephanus Lonchar, Gregorius Totth, Andreas Nesztich*⁶⁴ ... ili

- mađarskim: *Szussecz Antal, Skvorcz István, Drevenkar Ferencz, Koczian József, Shvelovits Pál, Konecz Márton, Mojsess András, Magdalenits László, Szerneck György*⁶⁵ ...

Ovisnost oblika osobnog imena o jeziku zapisa izvora ilustrirat ćemo primjerima bilježenja istih osoba u dvama izvorima od kojih je jedan pisan hrvatskim, a drugi latinskim jezikom. Riječ je o stanovnicima naselja Svete Marije.

⁶³ Takvo je istraživanje u Češkoj provela M. Knappová (1989, 94-104). Istraživanje je pokazalo da roditelji s osnovnom i srednjom školskom spremom (zemljoradnici i radnici u tvornicama) češće od roditelja drugih socijalno-profesijskih skupina svojoj djeci nadijevaju pomodna, neobična i neadaptirana strana imena kompenzirajući na taj način komplekse uzrokovane niskim stupnjem obrazovanja, odnosno niskim društvenim položajem.

⁶⁴ Primjeri su iz izvora *Neoregistrata acta*.

⁶⁵ Primjeri su iz izvora *Conscriptiones dicales*.

Urbarialni kontrakt (1794)

Kanisay Marko
Golubich Jakop
Erdely Ivan
Kvakan Mihal
Rodek Misko
Kanisay Matok
Laczkovics Gyura
Pongracz Blass
Herman Imbro
Sillek Mattek
Franchich Pavel
Pechuh Gyura

Conscriptiones dicales (1795)

Marcus Kanisay
Jacobus Golubich
Joannes Erdely
Mich. Kvakan
Mich. Rodek
Math. Kanisay
Georgius Laczkovics
Blasius Pongracz
Emericus Herman
Mathias Silyek
Paulus Francsics
Georg. Pechuh

Kadšto se na nepodudarnost zapisa iste osobe nailazi i u istom izvoru. Tako npr. u državnoj *Matičnoj knjizi rođenih* (Sveta Marija) matičar prijavitelje djetetova rođenja bilježi: *Komorszki Gergey, Suly Gorgy, Ivaczi Janos*, a oni se vlastoručno potpisuju: *Komorski gregor, Šulj Gjura, Ivaczi Ivan*. Osim razlike u obrazovanju dvaju zapisivača, utjecaja neslužbene na službenu komunikaciju, nije posve isključen ni svijestan izbor "domaće" grafije i "domaće" imena kao znak otpora nasilnoj mađarizaciji koje nisu bile pošteđene ni antroponimijske oznake.

Broj osobnih imena u imenskoj formuli

Iako naš zakon dopušta četveročlanu imensku formulu,⁶⁶ ona je danas, a tako je bilo i tijekom proteklih pet stoljeća, uglavnom dvočlana, sastavljena od jednog osobnog imena⁶⁷ i jednog prezimena. Sudeći prema podacima iz matičnih knjiga rođenih 19. i 20. stoljeća, tendencija nadijevanja više osobnih imena osobito je izražena u pripadnika višega društvenog sloja (posjednika, bilježnika, učitelja, liječnika...)⁶⁸

⁶⁶ Usp. *Zakon o osobnom imenu*, članak 2.

⁶⁷ Usporedbe radi citirat ćemo češki zakon: "Zapsáno může být pouze jedno jméno. Dítěti, které je cizím státním občanem, lze na žádost jeho rodičů, kteří jsou rovněž cizími státními občany, zapsat více jmen". M. Knappová (1985, 32).

⁶⁸ To je još jedan primjer odraza društvenog statusa imenovatelja na antroponimijski plan. Povlašteni su prvi ustalili svoja prezimena. Ona su im (nepromijenjenim likom koji se nasljeđivao) osiguravala baštinenje ugleda, položaja i imetka. U nekim zemljama (npr. Rusiji, Češkoj) u pojedinim razdobljima staleška se podvojenost očituje i u izboru osobnog imena (usp. V. A. Nikonov (1974), M. Knappová (1985, 17). Višeimenost vlasteoskog potomstva registrira Ž. Muljačić (1963, 116) u Dubrovniku: "Ima primjera da djeca vlastele dobivaju i do šest imena".

Evo nekoliko primjera:⁶⁹ *Blanca Anna Maria* (roditelji “docentes”), *Elisabetha Magdalena Maria* (otac “docens”), *Josepha Theresia Maria* (otac “nobilis”, possessor”), *Elisabeth Johanna* (otac “magister”), *Albertus Paulus* (otac “notarius oppidi”), *Emericus Otto* (otac “mercator”), *Edmundus Ludovicus Franciscus* (otac “notarius”), *Helena Maria Eugenia Angela Albertina Ester* (otac “nobilis”, “possessor”), *Catharina Gabriela Elvira* (otac “vice notarius”) itd.

U prvoj polovici 20. stoljeća mogućnost nadijevanja više osobnih imena mogla je biti iskorištena i kao kanal ulaska novih (kadšto je riječ o oživljavanju utrnulih) imena (narodnih: izvornih ili prevedenih) u prilično siromašan sustav svetačkih imena, npr.: *Marijan Šimun*, *Branko Ivan*, *Stjepan Zlatko*, *Verica Marta*, *Vladimir Stjepan*, *Nevenka Jelena*, *Nikola Boris*, *Marija Ranka*, *Nada Mara*, *Vladimir Vinko*, *Nada Marija*, *Alojsije Milan*, *Nevenka Marija*, *Jasenska Marija*, *Vjerman Petar Antun*, *Biserka Marija*, *Josip Branko*⁷⁰ ... O neživotnosti, koja je posljedak za onomastičku komunikaciju nefunkcionalno dugih postava imena navedenog tipa, svjedoče česte opaske u maticama, npr. “prema zapisničkoj izvaji stranke služi se samo jednim imenom i to Stjepan, na koje ime imadu se ubuduće izdavati izvodi” ili “ime djeteta promijenjeno u Vladimir.”

Sudeći po podacima iz *Matične knjige rođenih* (Čakovec, 1980-1990) danas je u Međimurju pojava dvaju osobnih imena u službenoj imenskoj formuli vrlo rijetka. Od oko 16 500 rođenih u tom razdoblju samo je njih 20 (= 0,12%) dobilo po dva imena: *Elizabeta Marija*,⁷¹ *Ana-Marija*,⁷² *Ana Marija*, *Marija-Magdalena*, *Maria-Magdalena*, *Ivan-Goran*, *Ivana-Dijana*, *Margareta-Martina*, *Marija-Dolores*, *Petar Sebastijan*, *Matea Rebeka*, *Ana-Gracija*, *Zvonko Zvonimir*, *Aleksandar Sandi*, *Vjerman-Vladimir*, *Erika Kristina*, *André Ivan*, *Istok-Mladen*.

Tek detaljnijom analizom bogate i nadasve zanimljive antroponimijske građe navedenog tipa moći će se iščitati njezine osobitosti, te osvijetliti sociolingvistički kontekst njezine pojavnosti.

Poredak sastavnica imenske formule

U razdoblju jednoimenske formule osobno je ime bilo jedina antroponimijska kategorija. Sve složenija društvena struktura te administrativni poslovi dovode do rasta broja sastavnica u imenskoj formuli, a potreba čvrstog i stalnog sustava

⁶⁹ Primjeri su iz *Matične knjige rođenih* (Župa Štrigova, 1882-1910).

⁷⁰ Primjeri su iz *Matične knjige rođenih* (Župa Čakovec, 1936-1938).

⁷¹ Prvotno udvojeno ime *Elizabeta Marija* kasnije je promijenjeno u *Marija*.

⁷² Osobno ime *Ana-Marija*, odnosno *Ana Marija* (pisano bez spojnice) u promatranom jedanaestogodišnjem su razdoblju (1980-1990) dobile četiri djevojčice, a ime *Marija-Magdalena*, odnosno njegova grafijska varijacija *Maria-Magdalena* nadjeveno je dvjema djevojčicama Sva ostala udvojena imena javljaju se samo jedanput.

imenovanja rezultira imensko-prezimenskom obvezatnošću. Nove antroponimijske kategorije pridružuju se osobnom imenu čineći višečlanu postavu veće razlikovnosti koja treba osigurati jednoznačno primanje onomastičke obavijesti. U dvočlanim, imensko-prezimenskim, strukturama osobno ime obično stoji na prvom mjestu (*Thomas Kolarych, Johannes Posgay, Marija Mustać, Katarina Štefić*).⁷³ Obrat u uobičajeni imensko-prezimenski slijed unosi primjena uzusa mađarske antroponimijske norme u kojoj prezime prethodi osobnom imenu: *Horvath István, Vinkovits Mihály, Zerna József, Antolasits Ferencz, Turk Mihály, Turk Márton, Stefanits József, Antolovits Bálint, Tersztenyak Mátjás*⁷⁴ ... Današnju praksu da se u Međimurju u službenom kontekstu često (pogrešno) rabi inverzna, prezimensko-imenska, formula, osim nesumnjivom dugogodišnjem mađarskom utjecaju, valja pripisati i čestim administrativnih slučajeva koji zahtijevaju rečeni slijed.⁷⁵ Kao razlog prezimensko-imenskog poretka nije isključena ni veća obavjesnosti prezimenske nego imenske oznake.

Ekvivalent imensko-prezimenkoj formuli u neslužbenoj komunikaciji međimurskog sela jest imensko-obiteljskonadimačka sveza. Varijantnom osobnom imenu pridružuje se singularizirani lik obiteljskog nadimka. Poredak sastavnica neslužbene imenske formule nije stalan: postave *Jona Štefičeva* i *Štefičeva Jona* nose istu količinu obavijesti i podjednako se često čuju u svakodnevnoj komunikaciji.

Imensko-prezimenska sveza

Izbor osobnog imena odgovoran je čin te, unatoč "slobodi izbora", valja voditi računa o nizu čimbenika koji će pripomoći da ono uspješno obavlja svoju identifikacijsku i diferencijacijsku funkciju. Kadšto težnja za novim, u postojećem okružju neuobičajenim, modernim imenom može imati i neželjeni učinak kad njegov nositelj poraste, a moda se promijeni. Birajući ime, ponekad zaboravljamo na činjenicu njegove vezanosti uz prezime. Polazeći od napomena što ih češka antroponomastičarka Miloslava Knappová donosi u svojoj knjizi *Jak se bude imenovat?*, a koje se odnose na izbor osobnog imena s obzirom na unaprijed zadano

⁷³ U slučaju da iz kojih razloga dolazi do inverznog poretka, prezime se od osobnog imena odvaja zarezom (*Orehovec, Marija*).

⁷⁴ Primjeri su iz izvora *Conscriptiones dicales*.

⁷⁵ Tako npr. već prvi upis djeteta u službene (matične) knjige zahtijeva prezimensko-imenski slijed. Isti poredak sastavnica imenske formule traži i školski imenik. Česte nastavnikove prozivke učenika navedenom svezom rezultiraju svojevrsnim prezimensko-imenskim automatizmom, tj. često je svekoliko naše znanje o pojedinom školskom drugu sabijeno u administrativnim zahtjevom uvjetovanoj i godinama ponavljanoj imenskoj formuli u kojoj prezime stoji na prvom mjestu.

(naslijeđeno) prezime,⁷⁶ primjerima iz međimurske imenovateljske zbiljnosti pokazat ćemo kako imensko-prezimenska kombinacija može okrnjiti onomastičku obavijest, otežati onomastičku komunikaciju te ponekad privući više pozornosti no što bi identifikacijska oznaka trebala. Kao izvor antroponimijskih podataka poslužila nam je *Matična knjiga rođenih* (Čakovec, 1980-1990), u koju su upisana gotovo sva međimurska djeca rođena u tom razdoblju.

- a) Valja izbjegavati kombinacije u kojima oblik osobnog imena pokriva oba člana imenske formule jer one otežavaju identifikaciju osobe: *Boris Boris, Dominik Dominik*.
- b) Nefunkcionalna su neutralizirana muško/ženska osobna imena jer ne sadrže obavijest o spolu imenovane osobe: *Saša Žganec* (m),⁷⁷ *Saša Magdalenić* (m), *Saša Kostel* (ž), *Saša Novak* (ž), *Saša Zadravec* (m), *Saša Topolnjak* (ž); *Vanja Lončarić* (m), *Vanja Zadravec* (ž), *Vanja Delladio* (ž); *Sendi Braniša* (m), *Sendi Martinec* (ž); *Sindi Herman* (m), *Sindi Štefičar* (ž)...
- c) Kratkim prezimenu preporuča se pridružiti duže osobno ime i obratno. Tako nije učinjeno u sljedećim primjerima:
 - kratkom (jednosložnom) prezimenu dodano je kratko (dvosložno) osobno ime: *Ana Nađ, Dino Car, Alan Kos, Ana Vuk, Lea Kiš, Tina Fic, Iva Drk, Tea Kiš...*
 - dugom (četverosložnom) prezimenu dodano je dugo (peterosložno, četverosložno) osobno ime: *Nikolina Matijačić, Anamarija Hertelendi, Antonija Šimunković, Mihajela Baumgartner, Nikolina Ivanović, Adrijana Radiković, Aleksandra Kelemenić, Ivanina Antolović, Aleksandar Branilović*
- d) Završetak osobnog imena trebao bi biti različit od početka prezimena.⁷⁸ Taj zahtjev ne ispunjavaju sljedeće imenske formule: *Davor Rajner, Bojan Novak, Josip Poje, Stjepan Novinić, Tomislav Vuk, Manuel Lesar, Denis Sobočan, Neven Nestić, Ana Antolek, Filip Pišpek, Patrik Knez, Dražen Novak, Miran*

⁷⁶ Na potrebu pozornosti pri izboru osobnog imena s obzirom na njegovu svezu s prezimenom u imenskoj formuli upozoravaju i bugarske antroponomastičarke N. Ivanova i P. Rodeva (1985).

⁷⁷ Oznaka u zagradi označava odnosi li se navedena imenska formula na mušku (m) ili žensku (ž) osobu.

⁷⁸ Alternacije bezvučni/zvučni, odnosno zvučni/bezvučni suglasnik na granicama riječi (u našem slučaju osobnog imena i prezimena) također može okrnjiti onomastičku obavijest (npr. *Josip Balog, *Jakob Pavlic*).

- Nemec, Ladislav Vrbanec, Benjamin Novak, Tadej Jalšovec, Denis Stojko*⁷⁹ ...
- e) Završetak prezimena trebao bi biti različit od početka osobnog imena.⁸⁰ Sljedeći primjeri ne ispunjavaju navedeni zahtjev: *Glad Dino, Najman Nenad, Novak Kristina, Kocijan Nives, Bogdan Neven, Balog Goran, Bujan Nino, Somi Ijan, Tizaj Jurica, Tretnjak Karlo, Vizinger Robi*⁸¹ ...
- f) Valja izbjegavati rimovanje imena i prezimena kakvo iščitavamo iz primjera: *Marko Strojko, Suzana Glavina, Jelena Glavina, Dejan Kocijan, Marina Zrna, Marko Vinko, Kristina Jurina, Zvezdan Bogdan, Ranko Bratko, Marko Borko, Tijan Sebastijan, Dina Zrna, Marko Zeko, Marko Živko* ...
- g) Prezimenima nesufiksne tvorbe (prezimenima nalik na osobna imena) - tip *Vinko* - valjalo bi pridružiti osobno ime koje nije potvrđeno u prezimenskoj službi, npr. *Ivan, Zvonimir, Petar* i sl. da se izbjegnu imenske formule tipa *Šimun Štefica, Valent Ignac, David Stanko* čija su oba člana u međimurskoj antroponimiji potvrđena u službi obje sastavnice imenske formule.⁸²
- h) Kadšto prije konačne odluke nije naodmet "isprobati" kako "zvuči" poredak prezime + osobno ime. A da može "zvučati jestivo" ili "dlakavo" potvrđuju primjeri imenskih formula *Ban Ana* ("banana") i *Kos Mato* ("kosmato").⁸³
- i) U građi koja je osnova ovog istraživanja, izuzmemo li potvrdu *Natalija Smrtić* (osobno je ime aloglotskog ishodišta), nisu ovjereni primjeri tipa **Tugomir Veseli* (osobno ime i prezime temelje se na antonimnim leksemima), **Vuk*

⁷⁹ Izostanak naglašene stanke između osobnog imena i prezimena u primjerima tipa *Denis Sobočan, Ivan Novak, Miran Nemec, Draga Novak*, (koje primatelj onomastičke poruke može razumijeti i kao **Deni Sobočan, *Iva Novak, *Mira Nemec, *Dragan Novak*) može narušiti onomastički komunikaciju.

⁸⁰ Ovaj se zahtjev odnosi na kontekst koji traži prezimensko - imenski poredak.

⁸¹ Nedovoljno precizan izgovor imenske formule tipa *Kos Irena, Đukes Sana* može biti uzrokom pogrešno primljene onomastičke poruke **Kosi Irena, *Đukes Ana*.

⁸² Zna li se da u Međimurju poredak imenskih sastavnica nije stalan te da su prezimena nalik na osobna imena prilično česta u međimurskom antroponimijskom sustavu, vjerojatne su situacije u kojima nismo sigurni što je u kombinacijama tipa *Ivan Vinko, Pavao Stanko, Klara Rudolf, Tomo Kuzma, Luka Dominik, Ivica Borko, Ivan David, Marko Vinko...* ime, a što prezime. Poznavatelj antroponimije toga kraja prepoznat će prezimena *Vinko, Stanko, Rudolf, Kuzma, Dominik, Borko*, odnosno znat će da imena *Ivan, Pavao, Klara, Tomo, Luka, Ivica, Marko* u međimurskoj antroponimiji nisu potvrđena u prezimenskoj službi. Međutim, nikakvo iskustvo, bez dodatnih obavijesti, neće mu pomoći da na antroponimijske sastavnice rastavi imenske formule *Šimun Štefica, Valent Ignac, David Stanko, Nedeljko Bogdan*, odnosno da odgonetne je li *Šimun Štefica* muška ili ženska osoba. U svim navedenim primjerima na prvom je mjestu osobno ime. Formula *Šimun Štefica* potvrđena je u popisu pučanstva u Međimurju 1931. godine, a svi ostali primjeri su *Matične knjige rođenih* (Čakovec, 1980-1990).

⁸³ Oba primjera potvrđena su u suvremenom antroponimikonu međimurskog mjesta Svete Marije.

Medved (i osobno ime i prezime temelje se na nazivima životinja), koje također valja izbjegavati.

- j) U kategoriju imensko-prezimenskih sveza koje se ne preporučaju ulaze imenske formule poznatih ličnosti: **Vinko Žganec*, **Petar Zrinski* i sl.⁸⁴
- k) Sadrži li prezime više r-ova, te glasove valja izbjegavati u imenu (*Martina Remenar*), kao i ponavljanje samo jednog samoglasnika u cijeloj imensko-prezimenskoj sintagmi (*Barbara Ban*, *Tanja Varga*, *Marta Markač*, *Danka Patafta*).
- l) Neskladno zvuči spoj tipičnoga međimurskog prezimena i (pomodnog) stranog imena: *Majkl Žganec*, *Anamari Posel*, *Amanda Škvorc*, *Žana Žganec*, *Marinela Kocen*, *Stiven Škvorc*, *Li Baksa*, *Majkel Horvat*...
- lj) Razlikuju li se početni slog osobnog imena i početni slog prezimena u inicijalnom suglasniku, u usmenoj su komunikaciji moguće zamjene tipa *Jurica Purić* → **Purica Jurić*, *Mario Barić* → **Bario Marić*, *Dora Novak* → **Nora Dovak* itd.

Nesumnjivo je da bi se iz većega antroponimijskog korpusa dalo iščitati još primjera imensko-prezimenskog (ne)sklada koji je uglavnom rezultat povodljivosti za "lijepozvučnim" i modernim imenima, a stavljanja u drugi plan funkcije imenske formule u danom jezičnom i onomastičkom sustavu. No bez obzira na sve iznesene zamjedbe, kojima je cilj ukazati na moguće nesporazume, neugodnosti i poteškoće u onomastičkoj komunikaciji, zakonsko je pravo roditelja da kreiraju imensku formulu svom djetetu od zadanog (naslijeđenog) prezimena i svojevrijedno izabranog imena.

Spomenimo na kraju ovog odjeljka o imensko-prezimenskim svezama i primjere u kojima se isto osobno ime sastavni dio obaju članova imenske formule, ali za razliku od homonimnih postava tipa *Dominik Dominik*, isto osobno ime javlja se u svojoj primarnoj (imenskoj) službi te čini prezimensku osnovu (odnosno imensku osnovu u prezimena nastalih transonimizacijom od osobnih imena): *Martina Martinec*, *Sara Šarić*, *Marko Markulija*, *Marko Markač*.

Opetovanje istog segmenta u imenskom i prezimenskom liku ne mora značiti da su oni u kakvoj svezi, osobito ako je riječ o leksemima raznojezičnog ishodišta, npr. *Sara* (< hebr. *Sáráh*) *Mesarić* (< *mesar/Mesar* + *-ić*).

Zaključak

Graničnici razvojnog puta imenske formule, čiji se početak poklapa s počecima ljudske povijesti, jesu jednoimenska i imensko-prezimenska formula. Zakonska

⁸⁴ U međimurskoj antroponimskoj građi koja je temelj ovog rada nismo našli na navedene imensko-prezimenske kombinacije. U tu bi kategoriju možda mogli uvrstiti potvrde tipa *Kralj Petar* i *Kralj Krešimir*.

obvezatnost imanja imenske formule obvezuje svakog pojedinca na minimum (2) raznofunkcionalnih antroponimijskih sastavnica (osobno ime + prezime). Jedno osobno ime ili više njih, u neizvedenom, izvedenom ili pokraćenom liku, domaćeg ili stranog ishodišta, u prošlosti aloglotizirano, pridružuje se stalnom nasljednom i nepromjenljivom prezimenu tvoreći službenu imensku formulu. Današnju slobodu izbora imena ne treba zlorabiti, već, vodeći računa o nizu izvanjezičnih i jezičnih čimbenika koji se tiču kako samog osobnog imena tako i njegove sveze s prezimenom, odlučiti se za ime koje će, uz ostalo, biti odrazom naše jezične i onomastičke kulture.

IZVORI

a) rukopisni

1. *Kanonske vizitacije Zagrebačke (nad)biskupije*, propokoli br. 6/VI (1651), 7/VII (1671, 1672), 70/Ia (1660), 71/II (1698), 73/IV (1716), Nadbiskupski arhiv, Zagreb.
2. *Conscriptiones dicales*, 1777-1849/1850, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg.
3. *Matica mertvečka*, 1849, Matični ured Lopatinec.
4. *Matična knjiga rođenih* (Župa Čakovec), 1936-1938, Matični ured Čakovec.
5. *Matična knjiga rođenih*, 1980-1990, Matični ured Čakovec.
6. *Matična knjiga rođenih* (Župa Draškovec), 1900-1910, Matični ured Draškovec.
7. *Matična knjiga rođenih* (Župa Sveta Marija), 1920, Matični ured Sveta Marija.
8. *Matična knjiga rođenih* (Župa Štrigova), 1882-1910, Matični ured Štrigova.
9. *Neoregstrata acta*, fascikl 1445, br. 7, 1638, Hrvatski državni arhiv, Zagreb.
10. *Popis stanovništva*, 1931, Knjižnica Republičkog zavoda za statistiku.
11. *Prijavna tabela verhu selištah urbarsko-kmetskih i urbarsko-želirskih ovlaštenoga posredovanja (dominium) odštetit se imajućih iz prihodah zemaljskih*, 1848, (za naselje Gardinovec), Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec.
12. *Regestum qui sessiones, quartalia, tertinaliaque tenent in terris, foenetis et extirpaturis in sum(m)am, &*, 1584, Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec.
13. *Regresta decimarum*, 1564, Magyar Országos Levéltár, Budapest.
14. *Urbariales*, 1768, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg.
15. *Urbarialni kontrakt*, (za naselje Sveta Marija), 1794, Hrvatski državni arhiv, Zagreb.

b) tiskani

1. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, sabrao i uredio T. Smičiklas, sv. III- XVIII, Zagreb, 1905-1990.
2. *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, uredio E. Laszowski, knj. III-IV, Zagreb, 1916-1917.
3. *Listine hrvatske*, izdaje I. Kukuljević Sakcinski, Zagreb, 1863, listine br. CCCX, CCCXVII, CCCXXXI.
4. *Zala Vármegye Története*, I-II, Budapest, 1886-1890.

CITIRANA LITERATURA

1. Bjelanović, Ž. (1988) *Antroponimija Bukovice*, Književni krug, Split.
2. Dorul'a, J. (1968) *O vývine niektorých typov priezvisk*, Onomastica, XIII, 1-2, Wrocław-Warszawa-Kraków, 234-257.
3. Grković, M. (1984) *Neke nove pojave u srpskoj antroponimiji*, Onomatološki prilozi, V, Beograd, 211-215.
4. Ivanova, N, Rodeva, P. (1985) *Ot "a" do "ja" imenata na blgarite*, Sofija.
5. Kalšan, V. (1994) *Feudalni gospodari Međimurja*, u katalogu *Stoljeća utvrde*, Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec, 9.
6. Knappová, M. (1985) *Jak se bude jmenovat?*, Academia, Praha.
7. Knappová, M. (1985) *Rodné jméno v jazyce a společnosti*, Academia, Praha.
8. Majtán, M., Považaj, M. (1983) *Meno pre naše diet'a*, Obzor, Bratislava.
9. Mihaljević, M., Šarić Lj. (1995) *Obradba istoznačnica u hrvatskim terminološkim rječnicima*, Filologija, 24-25, 253-258.
10. Muljačić, Ž. (1963) *Osobna imena u Dubrovniku (Župa Grad) od 1800. do 1900. godine*, Filologija, 4, 111-128.
11. Nikonov, V. A. (1974) *Imja i obščestvo*, Moskva.
12. *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*, redakcijski kolegij F. Bezljaj i dr., Skopje, 1983.
13. Peti, M. (1980-1981) *Terminologizacija*, Rasprave Zavoda za jezik, 6-7, Zagreb, 227-238.
14. Podol'skaja, N. V. (1978) *Slovar russoj onomastičeskoj terminologii*, Akademija nauk SSSR, Moskva.
15. *Popis stanovništva 1991, Narodnosni sastav po naseljima*, Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1992.
16. Putanec, V. (1968-1969) *Hrvatski oblik nekih osobnih imena stranog porijekla u nultoj afektivnosti*, Jezik, 16, 150.
17. Putanec, V. (1976) *Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj*, predgovor *Leksika prezimena SR Hrvatske*, Zagreb, V-XIV.

18. Smailović, I. (1987) *Pomodarstvo u naših antroponima*, VII jugoslovenska onomastička konferencija, Priština.
19. Stamoski, T. (1990) *Makedonska onomastika*, Skopje.
20. Superanskaja, A. V. (1964) *Kak Vas zovut? Gde Vi živite?*, Moskva.
21. Superanskaja, A. V. (1973) *Obščaja teorija imeni sobstvennogo*, Moskva.
22. Šimunović, P. (1995) *Hrvatska prezimena: podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*, Golden marketing, Zagreb.
23. Trost, P. (1976) *Jméno a příjmení*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, XVII, 1-2.
24. Trost, P. (1979) *K polemice o úloze jména a příjmení*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, XX, 1-2.
25. Varga, A. (1987) *Ženska osobna imena u Mariji na Muri*, Rasprave Zavoda za jezik, 13, Zagreb, 175-189.
26. *Zakon o osobnom imenu*, Narodne novine, broj 69/92.

SUMMARY

AN OVERVIEW OF CHANGES OF THE NAME FORMULA AND THE PERSONAL NAME IN IT

(on the examples from Međimurje anthroponymy)

On the examples of the Međimurje anthroponymic data collected from different sources, the author illustrates the changes of components in the name formula - from single name formula to the name + family name formula prescribed by law. Special attention is paid to personal names in the official name formula. The author notices that a variable number of names enters into the name formula and that the personal names in the name formula have different formational structure and that throughout history they have become aloglotemes. Analysing the name + family name syntagm the author mentions the linguistic and extralinguistic factors which should be taken into consideration while selecting personal names.

Key words: personal name, name formula